

MIECZYŚLAW MARIAN KAWALEC (1916–1951)

„Broniek”, „Iza”, „Kałuski”, „Lipowski”, „Psarski”, „Stanisławski”, „Witkowski”, „Żbik”; komendant Obwodu AK-„Nie”-DSZ Rzeszów, działacz WiN, kierownik Wydziału Informacji IV ZG WiN, p.o. prezes ZG WiN, oficer rez. WP: ppor. (1936), por. (1937), kpt., mjr

Ur. 5 VI 1916 w Trzycianiu, pow. Rzeszów, syn Stanisława (funkcjonariusza PP) i Zofii z d. Orlińskiej. Początkowo rodzina mieszkała w Obroźnie k. Gródka Jagiellońskiego, po śmierci męża Zofia Kawalec przeprowadziła się w 1922 z trójkiem dzieci do Trzyciany. Gospodarowała tam na niewielkim gospodarstwie rolnym i prowadziła sklepik. Po ukończeniu 4 klas szkoły powszechnej w Trzycianiu, w 1926 K. rozpoczął naukę w I Gimnazjum im. ks. Stanisława Konarskiego w Rzeszowie (typu klasycznego). Był uczniem wybitnie zdolnym o szerokich zainteresowaniach, działał też w harcerstwie. Po zdaniu matury w 1934 został powołany do SPRP przy 39. pp w Jarosławiu, którą ukończył z pierwszą lokatą (1935). W kolejnych dwóch latach brał udział w czasie wakacji w ćwiczeniach wojskowych rezerwy. 1935–1939 studiował na Wydziale Prawa UJK, gdzie uzyskał tytuł magistra praw, zostając asystentem prof. Stanisława Grabskiego.

W kampanii wrześniowej 1939 służył jako dowódca plutonu w 17. pp. Walczył w rejonie Dynowa, Przemyśla i w obronie Lwowa. Uniknąwszy niewoli, znalazł się na terenie okupacji sowieckiej. Pod koniec 1939 przeszedł nielegalnie niemiecko-sowiecką linię demarkacyjną i powrócił do Trzyciany. Jeszcze w 1939 podjął pracę w tamtejszym urzędzie pocztowym. Latem 1940 zaprzysiężony przez Józefa Frankiewicza „Marcina”, dowódcę Placówki ZWZ Świlcza, przekazany został do dyspozycji Obwodu ZWZ Rzeszów, gdzie powierzono mu zadania w zakresie wywiadu i kontrwywiadu. Przyjął ps. „Żbik”. W 1942 zamieszkał w Rzeszowie i podjął pracę w Ubezpieczalni Społecznej.

Po fiasku rozmów prowadzonych z Sowietami przez komendanta Podokręgu AK Rzeszów płk. Kazimierza Putka „Zwornego” (5–6 VIII 1944),

kontynuował działalność konspiracyjną. W 1944 został oficerem wywiadu i kontrwywiadu Obwodu AK Rzeszów, od września 1944 był zastępcą komendanta Obwodu AK Rzeszów, a od listopada 1944 do 5 II 1945 komendantem. W nocy z 7 na 8 X 1944 brał udział, jako dowódca ubezpieczenia, w nieudanej akcji rozbicia więzienia na Zamku w Rzeszowie, mającej na celu uwolnienie przetrzymywanych tam żołnierzy AK.

Po rozwiązaniu AK, w marcu 1945 K. podjął działalność w „Nie”. Z kolei w maju 1945 został komendantem Obwodu DSZ Rzeszów. Na polecenie Łukasza →Cieplińskiego od czerwca do października 1945 prowadził w Okręgu DSZ (później WiN) Rzeszów inspekcję obwodów. Do grudnia 1945 był kierownikiem wywiadu w Wydziale (Okręgu) WiN Rzeszów, gdzie zorganizował siatkę wywiadowczą. Pod koniec 1945 zamieszkał w Zabrze. Od października 1945 do kwietnia 1946 był kierownikiem działu informacyjno-propagandowego Wydziału (Okręgu) WiN Kraków, następnie do października 1946 zastępcą prezesa Okręgu WiN Kraków i jednocześnie kierownikiem Rejonu Południowego. 10 I 1947 uczestniczył w konferencji zwołanej przez Łukasza →Cieplińskiego do Krakowa, gdzie postanowiono kontynuować działalność WiN i prezesurę IV ZG powierzono →Cieplińskiemu. W nowym ZG K. został kierownikiem Wydziału Informacji krypt. „Instytut Bakteriologiczny”, pełniąc tę funkcję do 1 II 1948. Odtworzył rozbity przez UB w drugiej połowie 1946 sieć wywiadowczą WiN. Uczestniczył w naradzie kierownictwa WiN w Zakopanem (10 X 1947) z udziałem Łukasza →Cieplińskiego, Adama →Lazarowicza i Ludwika Kubika, w czasie której – z powodu aresztowań zmierzających do rozpracowania ZG – podjęto decyzję o zawieszeniu kontaktów organizacyjnych oraz działalności WiN do czasu wyjaśnienia sytuacji. Po aresztowaniu →Cieplińskiego i jego najbliższych współpracowników K. od grudnia 1947 do 1 II 1948 pełnił obowiązki prezesa IV ZG WiN. W tej roli spotkał się 11 XII 1947, a następnie 11 i 18 I 1948, z Adamem Boryczką „Adamem”, kurierem Delegatury Zagranicznej WiN, omawiając z nim sprawy odtworzenia kierownictwa i łączności z Zachodem.

1 II 1948 został aresztowany w Poroninie k. Zakopanego przez Józefa Świątlę. Wraz z innymi członkami ZG WiN był przetrzymywany w pawilonie X i XI oddziału śledczego więzienia MBP na warszawskim Mokotowie. Początkowo śledczy starali się nakłonić go do objęcia kierownictwa tzw. V Komendy WiN, lecz bezskutecznie. Poddano go okrutnemu śledztwu (prowadzonemu pod nadzorem sowieckim), z udziałem m.in. Józefa Ró-

żańskiego, Anatola Fejgina, Józefa Światły, Józefa Duszy; podawano mu też środki psychotropowe.

2 VIII 1950 prokurator NPW mjr Mieczysław Dytry zatwierdził akt oskarżenia obejmujący 10 osób z kierownictwa IV ZG WiN, który omówiono w „Trybunie Ludu” w artykule *Zdrajcy narodu i szpiedzy na żołdzie amerykańskim*. Sprawę rozpoznawał WSR w Warszawie w składzie: płk Aleksander Warecki (Warenhaupt) – przewodniczący, mjr Zbigniew Furtak – sędzia i mjr Władysław Tryliński – ławnik, w obecności prokuratora wojskowego ppłk. Jerzego Tramera. Rozprawa pokazowa rozpoczęła się 5 X 1950. 14 X 1950 sąd uznał K. za winnego zarzucanych mu czynów i skazał na karę śmierci oraz utratę praw publicznych i obywatelskich praw honorowych na zawsze. Złożoną skargę rewizyjną NSW rozpatrzył 16 XII 1950 w składzie: płk Wilhelm Świątkowski – przewodniczący, ppłk Alfred Janowski – sędzia sprawozdawca, ppłk Leo Hochberg – sędzia, ale jej nie uwzględnił i wyrok WSR utrzymał w mocy. Bolesław Bierut nie skorzystał z prawa łaski, o czym prezes NSW zawiadomił 24 II 1951, polecając „zarządzić bezzwłocznie wykonanie kary śmierci i kar dodatkowych”. Wyrok wykonano 1 III 1951 o godz. 20.20 w więzieniu mokotowskim; protokół podpisali: mjr Arnold Rak – wiceprokurator NPW, mjr Alojzy Grabicki – naczelnik więzienia, kpt. Kazimierz Jezierski – lekarz, st. sierż. Aleksander Drej – dowódca plutonu egzekucyjnego. Miejsce pochówku pozostaje nieznane.

17 IX 1992 Sąd WOW wydał postanowienie o unieważnieniu wyroku WSR z 14 X 1950.

W sierpniu 1939 ożenił się z Ireną z d. Zubryk (Żubryd), z którą miał dwóch synów: Aleksandra i Andrzeja.

Na zewnętrznej ścianie kościoła parafialnego w Trzcianie 8 XI 1987 bp Ignacy Tokarczuk poświęcił tablicę pamięci K., ufundowaną przez środowiska weteranów AK i WiN. Jego nazwisko widnieje także na tablicy ku czci poległych i pomordowanych żołnierzy AK i członków WiN wmurowanej na ścianie kościoła Bernardynów w Rzeszowie (1992).

AWL: WSR w Warszawie, Sr 1099/50, Akta sprawy przeciwko Łukaszowi Cieplińskiemu i in., t. 1–32.

„Dardanele”; Dokumenty dotyczące procesu IV ZG WiN [w:] *WiN*, t. 6, cz. 1, s. 499–633; *Drogi do niepodległości*; *Rozpracowanie*.

AK. *Dramatyczny*; AK. *Rozwój*; T. Balbus, *Konspiracja*; *idem*, „*Ku Wolności*”; *idem*, *Między konspiracją*; A. Bentkowski, *Wina „WiN”-u*, „SAN” 1990, nr 9; T. Biedroń, *Schemat... Obszar Południowy*; *idem*, *Schemat*; E. Brydak, *Wojskowy*; G. Brzęk, *Wierny*; M. Chojnacki, *Mokotowskie*; D. Garbacz, A. Zagórski, *W kleszczach*; M. Huchla, *Zrzeszenie*; *Informator o osobach*; S. Kluz, *W potrzasku*; J. Kurtyka, *Na szlaku*; Z. Lazarowicz, „*Klamra*”, nr 5; J. Łopuski, *Losy*; G. Ostasz, *Krakowska*; *idem*, *Z dziejów*; *idem*, *Zrzeszenie*; M. Szejnert, *Śród żywych*; K. Szwagrzyk, *Zbrodnie*; R. Terlecki, *Dyktatura*; Z. Woźniczka, *Zrzeszenie*; Z.K. Wójcik, *Rzeszów*; A. Zagórski, *Kawalec Mieczysław*, „ZHWiN” 1996, nr 8; *idem*, *Kawalec Mieczysław* [w:] *WiN*, t. 6, cz. 2; *idem*, *Schemat organizacyjny*, cz. 1; *idem*, *Z działalności Armii Krajowej* [w:] *Dzieje Rzeszowa*, t. 3, Rzeszów 2001; *idem*, *Zrzeszenie*; Z. Zblewski, *Między*; Z. Ziemiański [Z.K. Wójcik], *A może tylko godność*, „*Roła Katolicka*” 1987, nr 3.

Relacje: Józefa Frankiewicza, Jana Mier-Jędrzejowicza (w zbiorach Z.K. Wójcika).

Zbigniew K. Wójcik